

Akik jártak Isonzonál (is)

Öregemberek. Nemzedéküknek "utolsó mohikánjai". Nagyapák, dédapák, esetleg ükapák. Egykori fiatalemberek. Régi, megkopott filmkockákon elevenedik meg hajdanvolt ifjúságuk: pergőtűz, roham, szuronydöfés, hadifogság, sebesülés, menekülés ... halál.

Ők még javarészt a XIX. század gyermekei. Még EURÓPÁBAN születtek. Nagyszüleik, szüleik még önmaguk véges életét élték. Nagyobb megrázkódtatások, veszélyek, bukások és felemelkedések nélküli, egyszeri, egy életet. Háborúk csupán "háborúcskák" voltak, messze a városoktól, a polgároktól. A csaták tüze egy-két év alatt elhamvadt, nyomaik a történelem lapjaira kerültek, és a nagyapák, apák élete folyt tovább a maga medrében.

Ők még a Békébe születtek. A Tudomány, a Művészet, a Gazdagság felfutásának korába. Gyermekkoruk nem sokban különbözött apjukétól. De a városokban lóvasutat, sőt villamost láthattak, néha eldöcögött mellettük egy autómobil. A hírlapok az első aeroplánokról tudósították őket. A XIX. század gyermekei a XX. század fiataljaivá váltak.

Fiatal áldozataivá. Az új század mást hozott, mint az előzőek. Az ő életük másképp alakult, mint elődeiké. Egy élet alatt elszenvedték mindazt, ami korábban sok-sok nemzedéknek jutott osztályrészül. Háborúkat, forradalmakat, ellenforradalmakat, országok, nemzetek darabokra szaggatását. Mindennapi életük a Történelem volt. Fiatalkoruk az I., meglett férfikoruk a II. világháború frontjain telt el: a világtörténelem két legnagyobb kataklizmájának voltak szereplői, hősei, áldozatai.

Nekik állít emléket a Gulyás-testvérek filmje, az "Én is jártam Isonzonál".

A filmben megszólaltatott emberek mint az olasz front katonái voltak az I. világháború idején. A szerzők egykori

harcaik színhelyére, Itáliába vitték el őket. Oda, ahol 18-20 évesen lövészárkokban ültek, sebeket osztogattak és sebeket kaptak. Ahol hasonló korú fiatalokat gyilkoltak, ahol barátaik, testvéreik haltak meg. Döbbenetes élmény lehetett Nekik ezt a tájat újra látni, döbbenetes élmény volt nekünk, nézőknek Őket látni, hallani.

Az érezhető meghatódottságuknak azonban nem csak a fiatalságuknak, elhullott bajtársaik emlékének felidéződése volt az oka. Nem csak az, hogy annyi évvel a háború, a hivatalos békeszerződés megkötése után most személyesen, emberként is kibékülhettek egykori ellenségeikkel, ünnepélyes keretek között kölcsönösen megbocsáthattak egymásnak. Nem. Olasz kollégáikkal ellentétben Nekik ezt a háborút mindig szégyellniük kellett. Előbb azért, mert elvesztették, később azért, mert egy imperialista rablőháború harcosai voltak. Olasz ellenfeleiket ünnepelték. Ők az ócskapiacra vásárolták vissza azokat a kitüntetéseiket, melyeket e háborúban szereztek.

Most egyszerű emberekként, volt katonákként álltak a kamerák elé, akik kötelességüket teljesítették, egyénekként esetleg hősiességgel teljesítették. A Gulyás-testvérek filmje nagy megnyugvást jelenthetett számukra, a kevés nyugdíjú öregemberek számára. Végre egyszer nem kellett szégyenkezniük. Végre egyszer nyugodtan sírva fakadhattak, beszélhettek. Hiszen Ők a hazájukért harcoltak. Ezt el kell hinnünk neki. Ők nem 2000 kilométerre, valahol a Donnál, hanem az országhatár közelében ontották a vérüket. Ott az emberek könnyebben érzik magukénak a háborút, még ha az a valóságban nem is az.

Nem a Történelemtől szól ez a film, hanem a Történelem alakítói, embereiről. Természetesen a történettudomány nem oszthatja feltétlenül mindazon nézeteket, amelyek az egykori katonák elbeszéléseiben szerepeltek. Természetesen az I. világháború, Isonzo, Pave, Przemysl és a többi front nem egy hősi kaland volt, hanem történelmünk és az egyetemes történelem egyik legszörnyűbb katasztrófája. De ezért nem az egyszerű katonák, csapattisztek a felelősek. Ők harcoltak. Gyilkoltak és gyilkoltattak, de harcukban még volt valami maradéka a lovagiasságnak. Gondoljunk azokra a repülőkre, akik nem

megölni, hanem foglyul ejteni akarták ellenfeleiket, gondoljunk azokra a katonákra, akik nem lötték egymást, miközben vízért mentek, gondoljunk arra a tisztre, aki az elfogott olasz tüzért az ágyú torkából mentette ki.

Ők még - igaz hogy sok évtized múlva - ki tudtak békülni egymással. Ezt a következő háború, a II. világháború katonáiról már nehezen tudnám elképzelni. Nem hiszem, hogy az egykori koncentrációs táborok lakói kezüket nyújtánák bármikor is az egykori SS-legényeknek.

De Ők még kezet fogtak. Ők, akik a két világháború mellett a század valamennyi felemelő és mocskos dolgát átélték.

Ők, akiknek ez a nagyszerű film emléket állít.

Mesés Péter